

ΕΝΑΣ ΠΑΝΑΡΧΑΙΟΣ ΧΟΡΟΣ ΣΤΑ ΚΑΛΥΒΙΑ ΤΩΝ ΛΙΜΕΝΑΡΙΩΝ

Γεώργιος Αυγουστήδης

Τα Καλύβια των Λιμεναρίων είναι ένα χωριουδάκι που βρίσκεται 1500 μέτρα μακριά από τη θάλασσα, κτισμένο σ' ένα κάμπο κατάφυτο από ελιές, δημιούργημα μιας εποχής που χώριζε τις διάφορες φατρίες θανάσιμο μίσος. Κάτω από τον αιωνόβιο πλάτανο του χωριού αναπαριστάνεται τραγωδικά, έντονα θρησκευτικά ο κύκλος της ζωής.

Το χωριό αυτό έχει μια αδιάσπαστη συνέχεια, ανεξερεύνητη, παρθένα. Οι προφορικές παραδόσεις, τα τοπωνύμια και τα σκόρπια απομεινάρια, που σημαδεύουν την παρουσία της περασμένης ζωής, συμμαρτυρούν γι' αυτό. Στη νοτιοδυτική γωνιά της όμορφης εκκλησίας του Αϊ-Γιώργη βρίσκονται εντοιχισμένα δυο ωραιότατα νεκρικά επιτύμβια, που πριν μερικά χρόνια σώζονταν καθαρά οι επιγραφές και οι μορφές που απεικόνιζαν. Δυστυχώς ακολούθησαν αλλεπάλληλα επιχρίσματα μ' ασβέστη, που είχαν ως αποτέλεσμα να επικαλυφθούν σε μεγάλο βαθμό. Πριν 20 περίπου χρόνια βρέθηκαν στη ΝΔ πλευρά του κομμάτι από κίονες δωρικού μάλλον ρυθμού, που παράδοξα σώζεται μόνο ένα στον περίβολο της εκκλησίας. Θα μπορούσε λοιπόν κανένας να βγάλει ως συμπέρασμα ότι η εκκλησία του Αϊ-Γιώργη βρίσκεται κτισμένη ή σε αρχαίο ναό ή σ' άλλο οίκημα, και δε θά 'ταν αυθαίρετο το συμπέρασμα, γιατί πολλοί μιλούν για υπόγειες στοές που χάνονται, ενώ ο παπά Γιώργης Παπαγιάννης βρήκε το 1945 στο σπίτι του, που απέχει λίγα μέτρα από την εκκλησία, ενώ έσκαβε για την τοποθέτηση της παραβούτας, ωραιότατο ανάγλυφο που φυλάγεται σήμερα στο μουσείο Παπαγεωργίου. Πρόσφατα η γαλλική αρχαιολογική σχολή, σ' έρευνα που έκανε λίγο έξω από το χωριό στη θέση «Κεραμίδι», έφερε στο φως εργαστήρια κατασκευής αμφορέων με προορισμό το εξαγωγικό μάλλον εμπόριο. Τα άπειρα σκόρπια όστρακα που υπάρχουν στην περιοχή αυτή, φαίνεται ότι ήταν εκείνα που έκαναν τους χωρικούς να ονομάσουν την περιοχή «Κεραμίδι».

Έκρινα αναγκαίες τις παρατηρήσεις που εξέθεσα παραπάνω, για να συνδέσω το μακρινό απόηχο του χωριού αυτού με το έθιμο που λειτουργεί ως σήμερα με το γνωστό «Για βρεξ' Απρίλημ». Είναι χορός με θρησκευτικό περιε-

χόμενο του Διονυσιακού κύκλου τελετουργικός, θρησκευτικός. Η θρησκευτικότητα του έγκειται στη μορφή που έχει και που σχετίζεται με τον κυκλικό χαρακτήρα της ζωής, αντίληψη που σχηματίστηκε στον άνθρωπο από τότε που ανακάλυψε τη γεωργία: σπορά, βλάστηση, ξεπέταγμα στο φως της μέρας. Το άσμα, πού 'ναι μια δέηση στη φύση, στον Απρίλη για βροχή, είναι μια συνεχής επίκληση για τη ζωογόνα βροχή, που θα θεριέψει το σπόρο, πού 'ναι στα σπλάχνα της γης και θα δώσει τη ζωή, γιατί τότε αυτή εξαρτιόταν κατά πολύ απ' τις καιρικές συνθήκες και από τη γονιμότητα κατά συνέπεια της γης. Οι στίχοι: «να διεις αμπάρια κούβελα, να διεις βιτσιά γεμάτα», μας δίνουν το σκοπό της τελετουργικής αυτής τελετής. Η γιορτή γίνεται την τρίτη ημέρα του Πάσχα μετά τη λιτάνευση των εικόνων γύρω από το χωριό. Τότε όλοι οι χωριανοί μαζεύονται στο γέρο πλάτανο και πιάνονται οι γεροντότεροι στο γύρο, ενώ οι επίτροποι κερνούν τα πατροπαράδοτα: λουκούμια και ντόπιο τσίπουρο. Η κορυφαία του χορού, πού 'ναι πάντα γυναίκα, συμβολισμός κι αυτός της γονιμότητας και της ζωής, τραγουδά το έντονα θρησκευτικά χρωματισμένο τραγούδι απ' τ' αρχαία χρόνια κι ο χορός επαναλαμβάνει τα λόγια της κορυφαίας, μόνο που στο τραγούδι προστέθηκε σαν επωδός το δίστιχο: «Τώρα Χριστός Ανέστη—Τώρα αληθώς Ανέστη» προσαρμόζοντας το ειδωλολατρικό τραγούδι και τελετή ομαλά κι αβίαστα στη νέα θρησκευτική αντίληψη.

Στην αρχή κάθε στροφής τα χέρια υψώνονταν επικαλεστικά προς τα πάνω σχηματίζοντας οξεία γωνία κι ορμητικά κατέβαιναν προς τα κάτω· ο χορός ξετυλίγεται αργά, ορχηστρικά, τα βήματα τίποτα το εντυπωσιακό· μόνο ο ρυθμός και η κίνηση, τα τελετουργικά δηλαδή στοιχεία σε κάνουν ν' αφήνεται και να δίνεσαι σ' ένα άρωμα που έπαψε πια να ευωδιάζει παρά σε λίγες μόνο τέτοιες στιγμές, καθώς η τεχνική εξέλιξη σαρώνει τα πάντα.

«Για βρεξ' Απρίλημ». Επικαλείται η κορυφαία και επαναλαμβάνει ο χορός κάτω απ' το γέρο πλάτανο κι έτσι απλά λειτουργεί στους Καλυβιώτες, που ψιθυριστά επαναλαμβάνουν το αργό τραγούδι κι υποσυνείδητα περιμένουν να βρέξει για να θεριέψει ο σπόρος, τα κλήματα, οι ελιές και κάποτε τα στάρια και η σίκαλη, και γενικά όλα τα γεννήματα με τα οποία συνέδεσαν και συνδέουν τη ζωή τους.

Το τραγούδι, όπως το ακούω 25 χρόνια τώρα, κι όπως μου το παρέδωσε η κορυφαία του χωριού τα τελευταία χρόνια Αργυρή Τσακώνη, είναι το παρακάτω:

1. Τώρα ειν' Μας κι 'Ανοιξη,
τώρα ειν' το Καλοκαίρι,
για βρεξ' Απρίλημ δεύτερο
και Μάης καμιά βολέτσα,
τώρα Χριστός Ανέστη,
τώρα αληθώς Ανέστη.

2. Να διεις αμπάρια κούβελα,
να διεις βιτσά γιμάτα,
τώρα Χριστός Ανέστη,
τώρα αληθώς Ανέστη.
3. Ένα νερό, κρυό νερό,
από πούθε κατεβαίνει
και σε περιβόλι μπαίνει,
τώρα Χριστός Ανέστη,
τώρα αληθώς Ανέστη.
4. Ποτίζει δένδρα και κλαδιά,
ποτίζει λεμονίτσες,
γιά χαρά σας, κοπελίτσες,
τώρα Χριστός Ανέστη,
τώρα αληθώς Ανέστη.
5. Ποτίζει κι ένα γιόκλημα,
που κάνει το σταφύλι
σαν της κοπελιάς τ' αχείλι,
τώρα Χριστός Ανέστη,
τώρα αληθώς Ανέστη.
6. Όποιος το κόψει κόβεται
κι όποιος το φάει πεθαίνει,
κόρη καλοκαμωμένη,
τώρα Χριστός Ανέστη,
τώρα αληθώς Ανέστη.
7. Εγώ ας το κόψω κι ας κοπώ,
ας το φάω κι ας πεθάνω,
κι αλλ' αγάπη ας μην κάνω,
τώρα Χριστός Ανέστη,
τώρα αληθώς Ανέστη.
8. Μηλίτσα, πού 'σαι στο γκρεμό
στα μήλα φορτωμένη,
τα μήλα σου λιμπίστηκα
και το γκρεμό φοβάμαι,
τώρα Χριστός Ανέστη,
τώρα αληθώς Ανέστη.

9. Αν εφοβάσαι το γκρεμό,
έλα απ' το μονοπάτι.
Το μονοπάτι μόβγαλε
σε μια ρημοκλησίτσα,
πόχει σαράντα μνήματα
κι εξήντα δυο καμπάνες
τώρα Χριστός Ανέστη,
τώρα αληθώς Ανέστη¹.

1. Το τραγούδι περιλαμβάνει και στίχους άλλων νεότερων γνωστών τραγουδιών. Φαίνεται ότι αυτοί οι στίχοι παρεισέφρυσαν κατά τα τελευταία χρόνια. Στην τελευταία μάλιστα στροφή ο στίχος του δημοτικού τραγουδιού «σαράντα σήμαντρα» μετατρέπεται σε «σαράντα μνήματα».